

SABBATICAL ZORGT VOOR VRIJHEID,
RUST EN ONTHAASTING

Even iets heel anders

Martine Boheur (Openbaar Ministerie)
in de Verenigde Staten.

Een periode van rust na een tijd van hard werken: de sabbatical. Dit uit Engeland overgewaaid fenomeen raakt ook onder Nederlandse juristen steeds meer ingeburgerd. Op zoek naar spiritualiteit, zingeving, nieuw elan? Tien juristen vertellen hoe zij hun sabbatical beleefden. "Ik heb wel veel nagedacht; er kwamen alleen geen diepe gedachten op."

door **Henriette van Wermeskerken**

Bergen beklimmen, goede werken verrichten in Afrika of nou eindelijk eens dat proefschrift schrijven, het zijn prima activiteiten voor een sabbatical. Maar de gemiddelde Nederlandse jurist blijkt voor een andere invulling te kiezen: die gaat reizen en maakt er het liefst een soort lange vakantie van. Het roer gaat om, al is het maar voor een paar maanden. Na een periode van hard werken zorgt rondreizen door andere landen, liefst te voet of met de fiets, voor de welverdiende rust. Met een opgeruimd hoofd en een verbeterde fysieke conditie kan men er daarna weer tegenaan.

Pelgrimeren: het is zo oud als de mensheid en het komt in alle culturen voor. Gingen pelgrims van oudsher op zoek naar iets goddelijks, tegenwoordig zijn ze vaak op zoek naar zichzelf. Naar inspiratie, naar zingeving, of gewoon naar verandering van ritme en omgeving. De socioloog Herman Vuijsje beschreef op grond van zijn eigen ervaringen de vier vrijheden van een pelgrimstocht: vrijheid van denken en van expressie, en gevrijwaard zijn van tijdsdruk en van het maken van keuzes. Pelgrimeren, althans een langere reis maken, is dan ook bij uitstek geschikt voor een sabbatical.

Stoom afblazen

Veel advocatenkantoren kennen een regeling waarbij partners en/of medewerkers een sabbatical kunnen opnemen, al dan niet betaald. "Bij ons wordt hard gewerkt, maar in Londen misschien nog wel een tandje harder", zegt Ep Hannema, managing partner bij Norton Rose en lid van het bestuur in Londen. "Wie tien jaar partner is kan een sabbatical nemen. Het idee erachter is: wie heel hard werkt moet stoom afbla- ▶

Ep Hannema (Norton Rose) langs de Amstel bij Ouderkerk, tijdens een 'oefentrip' voor zijn Franse fietstocht.

zen. Je kunt helemaal zelf verzinnen hoe je dat gaat doen.” Hannema is vorig jaar een periode van ruim negen weken van kantoor geweest. “Het viel precies tussen de signing en de closing van een grote deal in, dat kwam goed uit. Ik heb dingen gedaan die ik altijd al wilde doen: door Frankrijk fietsen, op reis gaan met mijn gezin, en met ieder van mijn drie kinderen apart een reis maken. Eigenlijk was het één grote vakantie. Ik heb duizend kilometer gefietst, van Metz naar Nice. De hele dag alleen op de fiets en 's avonds alleen in een hotelletje, dat zet wel aan tot nadenken, ja. Als je worstelt met de vraag: waar ben ik mee bezig, en moet ik doorgaan met wat ik doe, dan kom je vast wel op ideeën. Zelf zat ik helemaal niet met dat soort vragen. Ik ben 25 jaar advocaat en mijn sabbatical heeft mij eens te meer laten zien dat ik een mooi beroep heb, een leuk kantoor en goede collega's. Ik ben enthousiast teruggekomen.”

Simpele dingen

Bij de Rechtspraak en het Openbaar Ministerie is een sabbatical minder gebruikelijk dan in de advocatuur, maar het ge-

Marjolein Pesch (CSM Derks Star Busmann) in Australië.

beurt wel. Martine Boheur is officier van justitie in Amsterdam en doet met name fraudezaken. Via de levensloopregeling van de rijksoverheid kon ze vier maanden met onbetaald verlof. Het werd een fietstocht. Vier maanden trok Boheur langs de westkust van de Verenigde Staten: van Vancouver naar Mexico. Met een tentje en een gasbrander. “Een fietstocht is een mooie manier om een land te ontdekken en het is ontspannend. Je bent buiten, je voelt je vrij en ziet wel wat er gebeurt. Aanspraak heb je genoeg onderweg. In Amerika zijn de mensen vriendelijk en behulpzaam, misschien omdat de natuur zo weids en eenzaam kan zijn. Ik reed ruim zeventig kilometer per dag. Het is afwisselend, en aan het eind van de dag ben je met simpele dingen bezig: koken, een fietsbroek wassen. Moeilijke beslissingen hoeft je niet te nemen. Ik kijk terug op vier prachtige maanden en ik heb daar verder geen diepere gedachten bij anders dan: ik leef nu, ik heb plezierig werk, en daarnaast kan ik zo'n reis maken. Dat is prachtig.”

Dagelijkse ratrace

“Als je er bent voel je een enorme rust over je komen. De natuur is overweldigend en er zijn dagen dat je niemand tegenkomt.” Marjolein Pesch, advocaat bij CSM Derks Star Busmann, reisde samen met haar partner drie maanden rond aan de andere kant van de wereld: Australië. “Het beeld van de rode aarde, de Eucalyptusbomen met hun wit-

“VOOR JE HET WEET BEN JE MET PENSIOEN EN KIJK JE TERUG OP EEN WERKEND LEVEN ZONDER ENIGE ONDERBREKING”

te stammen en diepgroene bladeren tegen een decor van een blauwe lucht blijft in je geheugen gegrift. *No worries*, zeggen de Australiërs, en zo voel je het ook.” Pesch nam een sabbatical van drie maanden nadat ze 25 jaar heel hard had gewerkt. “Met veel passie en plezier, maar het is fantastisch om eens een paar maanden afstand te kunnen nemen en iets heel anders te doen. Je komt tot rust en raakt echt ontspannen. Dat geeft ruimte voor nieuwe ideeën.”

Op Australië viel ook de keus van Peter Björn Martens, rechter-commissaris in Amsterdam. Hij trok met zijn vrouw en (nog niet leerplichtige) kinderen met een camper rond en bleef een klein half jaar weg. “Ik heb een van de leukste banen die bestaan. Ik heb geen baas en geen klanten; mijn werk is intellectueel uitdagend en enorm afwisselend. Maar voor je het weet ben je met pensioen en kijk je terug op een mooi werkend leven zonder enige onderbreking. Het is goed om eens uit die dagelijkse ratrace te stappen”, vindt hij. “Niet dat snel-snel-snel ochtendritueel van op tijd naar de crèche en naar het werk. Onze enige zorg was: waar eten we en hoe doen we dat? In het begin, als je terug bent, heb je die rust ▶

Peter Björn Martens (Rechtbank Amsterdam) trok met vrouw en kinderen in een camper door Australië.

nog over je. Rust die we ook in ons dagelijks leven proberen in te bouwen door bijvoorbeeld de zondagavond voor het gezin te reserveren. Ik kan niet zeggen dat ik nu anders in het leven sta. Een gevoel van ontspanning had ik altijd wel, dat is misschien juist de reden dat ik zo'n reis heb gemaakt."

Geen e-mail

Een crisis is zo te horen niet nodig om op sabbatical te gaan. Ook wie heel gelukkig is in zijn werk heeft er wat aan. "Ik zou het iedereen aanraden", zegt Jurjan Geertsma, "het levert veel op. Je komt los van het werk en ziet hoeveel meer er in de wereld is dan binnen jouw eigen wereldje en in de juridische wereld." Geertsma, advocaat bij Boekel De Nerée, waar hij vooral ondernemingsstrafrecht en tuchtrecht doet, reisde twee maanden door Zuid-Amerika, onder meer door Peru, Chili en Bolivia. Niet als bezinningsreis, maar puur omdat hij het leuk vond. "Je ontmoet allerlei mensen en na een maand kun je je ook redelijk redden in het Spaans. Tot belangrijke nieuwe inzichten of zo heeft het niet geleid, maar wel voel je dat het goed is om weg te zijn, zonder gehaastheid." Geertsma vergat het juridische niet helemaal: in Sucre, de juridische hoofdstad van Bolivia, kreeg hij de kans om een kijkje te nemen in het gebouw van het hoogste rechtscollege, de plaatselijke Hoge Raad. "Opvallend was dat ik daar overal vrijelijk mocht rondlopen, dat zou hier niet zo maar kunnen. Verder was de sfeer vergelijkbaar met een gerecht in Nederland: griffiers die gehaast met dossiers rondlopen en advocaten in toga die met hun cliënten overleggen."

Harriët Schelhaas, advocaat bij Stibbe en gepromoveerd op boeteclausules in het Europees contractenrecht, houdt niet van strandvakanties maar wel van reizen. Zij greep de kans om met sabbatical te gaan aan om een grote reis te maken: drie maanden door China, Nepal, Tibet en Maleisië. "Om de combinatie van rijke cultuur en fascinerende natuur. Ik heb bij de Mount Everest, op de grens tussen Tibet en Nepal, een paar weken een voettocht gemaakt. Het was prettig om geen tijdsdruk te voelen, dat heb je in de advocatuur natuurlijk sterk. Meer dan bij de universiteit, waar ik eerst werkte. Daar wordt ook hard gewerkt, maar de druk is vooral intern en

natuurlijk niet vanuit de belangen van cliënten." Ondanks de werkdruk slaagden de advocaten er in om hun praktijk tijdelijk over te dragen en contact met kantoor te vermijden of tot een minimum te beperken. Velen zagen ook hun kantoormail niet. Een telefoon is onontbeerlijk, maar tijdens het sabbatical hoeft het niet altijd een smartphone te zijn.

Archeologie

Marco Wallart, destijds partner bij Baker & Mc Kenzie, inmiddels met een kantoorgenoot voor zichzelf begonnen onder de naam C-Legal, pakte het anders aan. De specialist in internationaal handelsrecht reisde niet rond, maar deed twee maanden archeologisch onderzoek op St. Eustatius, als vrijwilliger. In de vrije weekenden haalde hij zijn duikinstructeursbrevet. Eind vorig jaar kwam in het nieuws dat Wallart zijn sabbatical gebruikt zou hebben om eens goed na te denken en dat hij vervolgens had geconcludeerd dat het tijd werd voor wat nieuws:

"DE ADVOCATUUR IS EEN PRACHTIG BEROEP, MAAR IK HAD BEHOEFTE OM ME ER EENS EVEN VAN LOS TE MAKEN"

een nichekantoor aan de gracht. "Maar zo ging het niet helemaal", zegt Wallart. "Ik heb altijd grote belangstelling voor archeologie en geschiedenis gehad. St. Eustatius was in de achttiende eeuw een belangrijk centrum voor de handel tussen Europa, de Verenigde Staten en Afrika. Een interessant eiland. De advocatuur is een prachtig beroep, maar ik had behoefte

Jurjan Geertsma (Boekel De Nerée) bij de Cotapaxi in Ecuador, een van de hoogste actieve vulkanen ter wereld.

Harriët Schelhaas (Stibbe) in het Himalayagebergte.

om me er eens even van los te maken, iets heel anders te doen en tussen heel andere mensen te verkeren. Een eilandarcheoloog daar laat vrijwilligers meewerken. Ik heb gegraven op de fundamenten van een oud landhuis. We vonden keramiek, speelgoed, munten, botresten, kogels, eigenlijk alles wat we hoopten te vinden. Ik heb genoten van mijn verblijf op St. Eustatius en ook hard nagedacht, maar eigenlijk kwamen er geen diepe gedachten over het werk op. Toen ik terugkwam op kantoor, in augustus 2010, ben ik weer gewoon zestig uur per week aan het werk gegaan. De beslissing om te vertrekken kwam pas later, na de zomer van 2011. Dus mijn vertrek is geen gevolg van mijn sabbatical. Maar misschien waren zowel mijn sabbatical als het nieuwe kantoor uitingen van mijn wens om iets anders te gaan doen."

Ontnuchterd

Sommigen vulden hun sabbatical in door een klassieke pelgrimsroute te lopen, althans een deel ervan. Erik Pijnacker Hordijk, advocaat bij De Brauw Blackstone Westbroek, mededingingsrechtsspecialist, liep twee maanden van Brussel naar zijn vakantiehuis in de Dordogne, deels over de route naar Santiago, en schreef over zijn belevenissen onderweg een boek: *Sabbatical*. "Pelgrimeren was vroeger vooral overleven, een strijd tegen de elementen, nu is het opleven. Ik deed het om het plezier van het wandelen, de meest natuurlijke bewegingsvorm die er is. Ik ben flink afgevallen en heb de lijn sindsdien vastgehouden. Een bezinningstocht was het niet, nee. Over de zin van het leven denk ik niet zo na. Wel kan ik zeggen dat ik altijd naar het authentieke zoek, ook in mijn werk. Het gaat mij om de inhoud, niet om de verpakking. Aan oppervlakkigheid en pretenties heb ik een hekel. Ik hecht aan persoonlijk contact en elke zaak die ik doe begint dan ook met een face-to-face-meeting. Alles wat je doet is een uitdaging, en zo zag ik mijn wandeltocht ook." Pijnacker Hordijk is ervan overtuigd dat zo'n sabbatical zorgt dat je als advocaat de hoge werkdruk langer volhoudt en meer plezier in je werk houdt.

Sabbat

Het Hebreeuwse woord sabbat betekent rust. Omdat God in zes dagen de wereld schiep en op de zevende dag rustte moest zijn volk eenzelfde rustdag in acht nemen. In Exodus 20.11 staat: "Want in zes dagen heeft de Heer de hemel en aarde gemaakt, en de zee met alles wat er leeft, en op de zevende dag rustte hij. Daarom heeft de Heer de sabbat gezegend en heilig verklaard." Voor joden is de rustdag de tijd van vrijdagavond tot zaterdagavond, voor christenen is het de zondag, en voor moslims is vrijdag een heilige dag. De Bijbel kent ook een sabbatjaar: elk zevende jaar, waarin het land braak moest blijven liggen. Later kreeg sabbatjaar (*sabbatical year*) ook de betekenis van een jaar van verlof na een aantal jaren, vaak zeven, van werken. Het is afkomstig uit de universitaire wereld. Tegenwoordig is de kortere term sabbatical gebruikelijk, die geen vaste tijdsduur heeft en ook niet na zeven jaar hoeft te komen. Eerder of later kan net zo goed.

Eldert van der Sterre was twintig jaar kandidaat-notaris in Rotterdam toen hij besloot het roer om te gooien. Hij zegde zijn baan op en vertrok drie dagen na zijn laatste werkdag per trein naar de Frans-Spaanse grens om het Spaanse traject van de pelgrimsroute naar Santiago de Compostela te lopen. "Ik zocht iets anders, iets fysieks, vandaar dat ik ben gaan lopen. Eigenlijk had ik de hoop dat ik onderweg het licht zou zien voor de toekomst, maar wat dat betreft kwam ik ontnuchterd thuis na een week of vijf." Van der Sterre genoot van zijn tocht en was trots op de sportieve prestatie. "Maar ik had toch gehoopt op een omwenteling in mezelf, en die is niet gekomen. Misschien is dat ook wel geen realistische verwachting", zegt hij achteraf. Hoe dan ook is hij na zijn tocht een cursus begonnen om belastingconsulent te worden. "Ik kwam onderweg naar Santiago veel mensen tegen die aan het begin van een nieuwe levensfase stonden. Bijvoorbeeld net afgestudeerden, of net gepensioneerden. Veel mensen zien het toch als bezinningstocht." ▶

Erik Pijnacker Hordijk (De Brauw Blackstone Westbroek) in Frankrijk.

Creativiteit

Frans van Zoelen, hoofd Juridische en Bestuurlijke zaken bij het Havenbedrijf Rotterdam N.V., zocht tijdens zijn sabbatical van ruim een half jaar niet de stilte op, maar de dynamiek en de cultuur van de grote stad. "Ik woonde die periode in New York, een stad die energie geeft. Ik studeerde piano bij een bekende jazzpianist en stond drie maal in de

"MIJN SABBATICAL HEEFT ME ENORM VEEL ENERGIE EN NIEUW UITHOUDINGS- VERMOGEN OPGELEVERD"

week in de boksring. New York is de jazz- en bokstad bij uitstek. Central Park was mijn voortuin, waar ik trainde voor de marathon van New York. Ten slotte heb ik geschreven. Ik hield een weblog bij, maar heb ook aan een roman gewerkt." Van Zoelen vindt het belangrijk om eens iets heel

Eldert van der Sterre tapt op weg naar Santiago de Compostela een glazen wijn (speciaal voor pelgrims) in het Spaanse Ayegui.

Frans van Zoelen (Havenbedrijf Rotterdam) met zijn fighting trainer (rechts) in de boksring in New York.

anders te doen, om vaardigheden te ontwikkelen die je op een andere manier op de proef stellen dan je gewend bent. "Ik heb niets te klagen over mijn werk en over mijn persoonlijk leven, ik heb de leukste baan van Nederland, daar deed ik het niet voor. Maar de sabbatical heeft me enorm veel energie en nieuw uithoudingsvermogen opgeleverd."

Onthaasting

Dat gevoel hebben de anderen ook. In deze tijd, waarin alles en iedereen 24/7 online is, is misschien meer dan ooit behoefte aan zo'n periode van rust en onthaasting die een sabbatical is. De positieve effecten, zoals een impuls van energie en creativiteit, zorgen ervoor dat het nemen van een sabbatical meer en meer geaccepteerd en ingeburgerd raakt, ook onder juristen. ■

E. Pijnacker Hordijk, Sabbatical, Lama Books, 2011, ISBN 978 90 818344 0 7

D. Aerts e.a., Pelgrims. Onderweg naar Santiago de Compostela, Museum Catharijneconvent, Utrecht, W Books, 2011, ISBN 978 90 400 7820 0

Educatiepunt

Uw PO-punten in Nijmegen!

29 augustus	Actualiteiten Personen en Familierecht Docent: prof. mr. A.J.M. Nuytink	4PO	Kosten: 275,-
2 oktober	Algemene voorwaarden Docent: Mr. Dr. T.H.M. van Wechem	4PO	Kosten: 275,-
10 oktober	Medische begrippen voor de jurist in letselschade Docenten: Mr. H. de Jager en Mvr Mr. G. de Vries	4PO	Kosten: 275,-
16 november	Slimme debattechnieken voor advocaten Docent: Mr. A.A. Noordhuis	6PO	Kosten 350,-

Prijzen excl. BTW

Meer informatie en aanmelden: www.educatiepunt.nl of 024-7411 411